

Täysistunto

Torstai 31.3.2022 klo 16.00—17.56

3. Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2021

Kertomus K 10/2022 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan. — Keskusteluun, edustaja Kiljunen.

Keskustelu

17.03 **Kimmo Kiljunen sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tulin kello 16.16 tänne saliin, ja ilmeisesti ilmoittautumisjärjestelmä oli lauennut päältä pois, ja olen sitten ollut ikään kuin pois paikalta, vaikka todellisuudessa kyllä olen ollut paikalla fyysisesti.

Kiitokset tästä puheenvuorosta. Euroopan neuvoston meidän vuosikertomuksemme viime vuodelta on tässä esillä, ja lyhyellä sanalla sanon ensimmäiseksi, mikä Euroopan neuvosto on. [Hälinää — Puhemies koputtaa]

Me sotkemme, kansalaiset ja monet muutkin: Eurooppa-neuvoston ja Euroopan neuvoston nimet ovat hyvin lähellä toisiaan. Eurooppa-neuvosto on tietysti Euroopan unionin valtiopäämiestasoinen kokous, kun taas Euroopan neuvosto on ihmisoikeusjärjestö. Tämä on perustettu vuonna 1949, ja se on itse asiassa järjestö, jonka jäsenenä täytyy jokaisen Euroopan unionin jäsenmaan olla ensin päästäkseen ylipäätään unionin jäseneksi. Euroopan neuvosto on siis arvoyhteisö, ja jos Euroopan unioniin pyrkivä maa ei ole allekirjoittanut Euroopan ihmisoikeussopimusta, niin se ei itse asiassa pääse Euroopan unionin jäseneksi. Sillä tavalla myöskin Euroopan unioni on siitä lähtökohdasta arvoyhteisö.

Myöskin Euroopan unioni ja siis Eurooppa-neuvosto ovat varastaneet Euroopan neuvostolta lipun — itse asiassa Euroopan unionin lippu on lähtökohtaisesti nimenomaan Euroopan neuvoston lippu.

Haluan nämä vain kertoa sen vuoksi, että me näemme tuon järjestön historiallisen taustan ja merkittävyyden organisaationa, joka puolustaa Euroopan laajuisesti demokratiaa, ihmisoikeuksia ja oikeusvaltiota — se on siis sen runko.

Euroopan neuvostossa on tällä hetkellä — sanon nämä sanat näin hitaasti sen vuoksi — 46 jäsenvaltiota. Me olemme juuri tehneet historiallisen päätöksen tässä kuukausi sitten ja erottaneet Venäjän Euroopan neuvoston jäsenyydestä. Tuo valtio ei noudata niitä, ei seuraa niitä yhteisiä periaatteita, niitä arvoja, minkä varassa Euroopan neuvosto on perustettu, ja kyllä se oli kaikille meille surullinen hetki tehdä se päätös siitä, että Venäjä joudutaan erottamaan — itse asiassa venäläiset itse erosivat.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2022 vp

Tässä ihan anekdoottina voin kertoa kyllä sen, mikä kertoo sitä taustaa, että minulla oli tilaisuus jo vuosi sitten istua kahden kesken Pjotr Tolstoin kanssa, joka on duumasta ja venäläisen valtuuskunnan vetäjä Euroopan neuvostossa, ja jossakin vaiheessa keskustelua hän minulle totesi kahden kesken — nyt sen sanon julkisesti: ”Kuule Kimmo, minulla on sellainen sisäinen tunne, että meidän hallituksemme ja meidän maamme eivät jaa teidän kanssa yhteiseurooppalaisia arvoja ja olemme vetäytymässä siitä arvopohjasta.” [Ben Zyskowiczin välihuuto] Itse jouduin silloin toteamaan, että meidän keskustelumme on aika vaikeata tästä eteenpäin. Jos on niin, että me emme jaa niitä keskeisiä arvoja, perusihmisoikeuksia, mitkä Euroopassa ovat — demokratia ja oikeusvaltio — niin meidän on vaikeata keskustelua käydä. Saatoimme kyllä sen keskustelun jälkeen itsekkin vähän miettiä sitä, mihin tuo johtaa, ja me näemme nyt, mihin se on johtanut. Me olemme siinä tilanteessa, että Suomen itäraja on nyt sitten arvoraja mitä jyrkimmässä määrin. Venäjä ei seuraa näitä yhteisiä periaatteita.

Kylläkin, kun Venäjän delegaatio lähti sieltä pois ja Pjotr Tolstoi vuorostaan ilmoitti siinä keskustelussa, joka käytiin, että me emme koskaan tänne enää palaa, minä totesin hänelle — vastauspuheenvuoro tuli heti perään siinä salissa: ”Pjotr, sinä olet väärässä. Te palaatte, koska teidän kansanne jakaa nämä yhteiset arvot. Te tulette ilman muuta.” Me emme voi rakentaa yhteistä eurooppalaista kotia, mikä on se suuri haave meillä kaikilla, olla yhteinen eurooppalainen yhteisö, ilman että myöskin Venäjä on siinä mukana mutta sillä arvopohjalla, millä me yhteistyötä teemme, eli toistan vielä: avoin demokratia, luonnollisesti oikeusvaltio ja keskeisimpänä kriteerinä tietysti ihmisoikeudet, joista keskeisin on oikeus elämään. Mehän olemme nyt kuulleet tätä keskustelua jo Venäjän puolelta, että he harkitsevat sitä, että ottaisivat kuolemanrangaistuksen käyttöön, jolloin olemme siinä hyvin konkreettisessa tilanteessa, että tämä arvopohja todellakin myöskin konkreettisena käytäntönä vieraantuu, vieraantuu, vieraantuu.

Suomi oli puolustamassa Venäjän valtuuskunnan täysimääräistä osallistumista Euroopan neuvoston työhön pari vuotta taaksepäin. Venäjältä tähän vuoden 2014 Krimin valloituksen jälkeen pidätettiin valtakirjat osallistua tähän meidän parlamentaariseen yleiskokoukseen. Me puolsimme sitä siitä lähtökohdasta, että kysymys ei ole pelkästään Venäjän hallituksen tai ennen kaikkea tässä tapauksessa — parlamentaarisesta yleiskokouksesta oli puhe — parlamentaarikkojen osallistumisesta yhteiseen foorumiin, vaan kyse oli siitä, että allekirjoittamalla Euroopan ihmisoikeussopimuksen, olemalla mukana Euroopan neuvostossa, itse asiassa Venäjän kansalaisilla on ollut mahdollisuus vedota Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen ja saada oikeutta ylikansalliselta Euroopan ihmisoikeustuomioistuinta. 23 prosenttia ihmisoikeustuomioistuimen käsitellyistä asioista on venäläisten ihmisten tekemiä valituksia. 13 000 kappaletta, 95 prosenttia, näistä ihmisoikeustuomioistuimen päätöksistä on myöskin pantu Venäjällä toimeen, eli oikeutta Venäjän kansalaiset ovat aidosti saaneet Strasbourgin tuomioistuimen kautta, ja tämä tie on tietenkin nyt lopullisesti poikki niin kauan kuin Venäjä on poissa. Eli Venäjä aidosti myöskin kansalaisyhteiskunnan tasolla eristäytyy maailmasta, ja nämä ovat tietysti vakavia, isoja asioita, jotka me tässä juuri kohtaamme hyvin konkreettisesti, ja tämä on tietenkin se iso kysymys, jota me tuolla Euroopan neuvoston tasolla olemme käsitelleet.

Arvoisa puhemies! Tässä on tietysti asialistalla paljon muitakin asioita, jotka tässä vuosikertomuksessa meillä ovat esillä. Covid-epidemia on tietysti ollut meillä vaivana, ja se on vaikeuttanut myöskin Euroopan neuvoston työtä, mutta silti neuvosto on jatkanut muun muassa monitorointitehtävää, joka sille kuuluu. Meillä on monitoroinnin piirissä —

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2022 vp

eli me seuraamme jäsenvaltioiden jäsenyysvelvoitteiden toteuttamista — 11 maata. Siellä on Armenia, jossa minä olen itsekin monitoroijana. Seuraan Armenian kehitystä käytännössä päivittäin, viikoittain eli sitä, miten demokratia siellä toteutuu ja oikeusvaltio toteutuu. Turkki on ollut meillä nyt paljon keskustelun alla; Unkarin oikeusturvan loukkaukset ovat keskeisiä; Puola ja myöskin Moldova, joissa oikeuslaitoksen riippumattomuus on kyseenalaista — me olemme näitä seuranneet. Eli Euroopan neuvosto tekee suoraa ohjeistusta myöskin hallituksille näiden monitorointiprosessien kautta. Tämä on tärkeä asia.

Meillä on myöskin muuta seurantaa. Muun muassa henkilökohtaisesti olen ollut mukana Valko-Venäjän demokratisoitumisprosessia tukemassa, sikäli kun siitä nyt voi puhua demokratisoitumisprosessina millään tavalla. Kysymys on dialogin käynnistämisestä, jossa voitaisiin löytää joitakin hitusia sille, että Valko-Venäjä myöskin voisi tulla jäseneksi Euroopan neuvostoon. Sehän ei ole Euroopan neuvoston jäsen. Nyt tilanne on siltäkin osin käytännössä täysin poikki johtuen siitä, että Valko-Venäjä on antanut tukea Venäjän hyökkäykselle Ukrainaan. Se ei suoraan ole sinne osallistunut mutta on antanut maaperänsä käyttöön, jolloin se on tähän kriisiin myöskin suoraan osallinen, ja nämä ovat tietenkin tehneet hyvin vaikeaksi tämän itäisimmässä Euroopassa nyt olevan tilanteen.

Arvoisa puhemies! Ehkä minä palaan näihin aiheisiin vielä. En tiedä, miten saan rekisteröityä puheenvuoron sinne jatkoksi, mutta ehkä rekisteröitte nyt sen suoraan, niin minä otan vielä jatkopuheenvuoron. — Kiitos. [Ben Zyskowicz pyytää vastauspuheenvuoroa]

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Zyskowicz.

17.10 Ben Zyskowicz kok (vastauspuheenvuoro): Kiitos, herra puhemies, vastauspuheenvuoron myöntämisestä! Edustaja Kiljusen puheenvuorosta saattaisi saada sen käsityksen, että nyt, kun Putinin Venäjä on häikäilemättömästi ja rikollisesti hyökännyt Ukrainan kansan kimppuun, Venäjä on astunut niiden arvojen ulkopuolelle, joita Euroopan neuvosto edustaa. Näinhän asia ei lainkaan ole. — Minulla ei muuten kelloa näy tässä. [Puhuja osoittaa näyttöpaneeliaan] — Ehkä 90-luvulla oli häivähdys siitä, että Venäjällä todellakin demokratia ja ihmisoikeudet edistivät, mutta ei sen jälkeen, 2000-luvun alkuvuosista lähtien — Hodorkovskin vangitseminen ja hänen omaisuutensa ryöstäminen ja niin edelleen. Kyllähän tosiasia on, että Venäjä ei tosiasiaa ole koskaan jakanut Euroopan neuvoston arvoja, ei koskaan ole tosiasiaa sitoutunut Euroopan ihmisoikeussopimukseen, vaikka kansalaiset ovat voineet ihmisoikeustuomioistuimeen kannella. No, Venäjä ei muutenkaan noudata eikä ole noudattanut ennen näitä helmikuun tapahtumia niitä sopimuksia, mitä se on solminut.

Minä ymmärrän sen, että me Suomessa ja laajasti Euroopassa, Euroopan neuvoston jäsenmaissa, haluttiin vetää Venäjää lähemmäksi demokraattisia arvoja ja sillä tavoin pitää Venäjää mukana Euroopan neuvostossa, mutta nyt kun tarkastelemme asioita rehellisesti, niin totuus on se, että Venäjä ei tosiasiaa koskaan käytännössä ole jakanut näitä yhteisiä arvoja.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Kiljunen.

17.12 Kimmo Kiljunen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos edustaja Zyskowiczille tästä huomiosta. Kyllä kai me voimme sen sanoa, että Venäjä ei ainakaan ole täysimääräisesti toteuttanut niitä arvoja, jotka Euroopan ihmisoikeussopimuksessa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2022 vp

ovat, ja ennen kaikkea nämä perusarvot oikeusvaltiosta ja demokratiasta toteutuvat huonosti, myöskin perus- ja ihmisoikeudet. Mutta minun täytyy huomauttaa teille, että meillä on 11 maata monitoroinnin piirissä Euroopan neuvoston puitteissa, eli siellä on muitakin maita, joilla on olemassa ongelmia demokratiassaan, ihmisoikeuksien toteuttamisessa ja oikeusvaltiopuolella, niin kuin Venäjälläkin oli. Venäjä oli koko ajan monitoroinnin piirissä. Koko tämän jäsenyysajan, minkä Venäjä on ollut, sitä on seurattu, sen ihmisoikeuskehitystä, ja valitettavasti te olette oikeassa: niissä raporteissa, mitä Venäjästä tehtiin, oli paljon, paljon kriittisiä huomioita. Siinä suhteessa te olette oikeassa, mutta silti tämä oli menetys, silti tämä Venäjän eroaminen oli menetys Euroopan neuvostossa siksi, että tämä oli ainoa kanava venäläisille, kansalaisille. 13 000 ihmistä on jo tähän mennessä pystynyt niitä valituksia Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuimeen tekemään. [Puhemies koputtaa] Se oli heille väylä saada edes jossain määrin oikeutta, ja se on absoluuttisesti menetys.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja edustaja Mäkelä.

17.13 Jani Mäkelä ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jos näillä ihmisillä oli oikeus valittaa sinne tuomioistuimeen, niin kuinkahan moni niistä valituksista, joita siellä ratkaistiin, käytännössä Venäjällä johti joihinkin toimiin, eli oliko se valitusoikeus sitä kautta kovin hyödyllinen Venäjän oikeuskäytännön kannalta?

Myöskin hieman kyseenalaistaisin tätä, jakaako Venäjän kansa tosiasiallisesti nämä meidän länsimaiset arvomme vai eikö se jaa niitä. Yleinen väitehän on se, että tämä sota on Putinin sota, korkeintaan Putinin hallinnon sota ja tavallisilla venäläisillä ei ole tämän asian kanssa mitään tekemistä tai ainakaan vaikutusmahdollisuuksia. Voi olla, ettei heillä ole vaikutusmahdollisuuksia, mutta toisaalta siellä ei kaikilla ole ehkä edes halua vaikuttaa asiaan. Tuoreiden tutkimusten mukaan — ovatko ne tutkimukset sitten luotettavia, sitä en tiedä — Putinin suosio on noussut varsin korkealle tämän kriisin myötä, eli vaikuttaa, että tällaisilla erikoisoperaatioilla on ainakin jonkinasteinen tuki myös Venäjän kansan keskuudessa. Onko heitä harhaanjoitettu paikallisen median toimesta? Epäilemättä on harhaanjoitettu, mutta lopputuloksena kuitenkin on se, että ei voida tosiasiallisesti ja rehellisesti väittää, että sitä tukea ei olisi Venäjän kansan keskuudessa.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ja vielä edustaja Kiljunen, ja sen jälkeen puhujalistaan.

17.15 Kimmo Kiljunen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jotta saamme ihan oikean käsityksen tästä tilanteesta: Siellä ovat siis venäläiset, kansalaiset, tehneet ja vielä voivat syyskuuhun asti — minun tietääkseni siinä on puolen vuoden viive, millä tämä eroaminen toimii — tehdä valituksia, kanteluita, tuomioistuimelle. Niitä on tehty tuhansissa, niin kuin sanoin, 13 000, ja näistä 95 prosenttia on johtanut — Euroopan neuvosto seuraa sitä — myöskin täytäntöönpanoon. Eli viranomaiset ovat korjanneet käytöstään tai maksaneet korvauksia, esimerkiksi. Tämä on siis 95 prosenttia. Kieltämättä on totta, että poliittisesti kaikkein kuumimmissa, isoimmissa kysymyksissä, esimerkiksi Navalnyin vangitsemisessa, tässä suhteessa Venäjä ei ole pannut täytäntöön ihmisoikeustuomioistuimen päätöksiä, mutta me olemme monitorointiraporteissamme tuoneet sen vahvasti esille. Nyt me emme, edustaja Mäkelä, enää voi tehdä näitä monitorointiraportteja.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2022 vp

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin, ja nyt puhujalistaan. — Edustaja Mäkelä.

17.16 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! Tämä Venäjä-keskustelu omana asianaan, mutta noin yleisemmin tästä raportista löytyi muitakin mielenkiintoisia yksityiskohtia.

Kiinnitin huomioni siihen, että kun siellä puhutaan korruptioon liittyvistä ongelmista ja oikeusvaltioon liittyvistä ongelmista, niin tässä tulee esille tämä tyypillinen piirre, mikä tähän keskusteluun liittyy Euroopan tasolla, eli se, että oikeusvaltio-ongelmat ja korruptio aina liitetään kahteen jäsenmaahan, Puolaan ja Unkariin, ja aina tässä yhteydessä käy ilmeiseksi, että se liittäminen on varsin tarkoitushakuista ja poliittista. Eli näitä ongelmia kyllä tosiasiaassa ilmenee muissakin maissa kuin näissä kahdessa mainitussa, mutta jostain syystä näitä kahta maata halutaan käyttää jonkinlaisena silmätikkuna näiden ongelmien käsitteilyssä. Ovatko ne maat sitten väärää mieltä joistain muista kysymyksistä, niin sitä jokainen voi miettiä, mistä tämä silmätikuksi nostaminen johtuu — ja sitä, onko se meidän kansallisen intressimme mukaista nostaa näitä maita silmätikuiksi. Saatamme itsekin joskus olla riippuvaisia näiden maiden suostumukselle eräisiin hakemuksiimme eräisiin kansainvälisiin yhteisöihin mitään nimiä erityisesti mainitsematta.

No, toinen mielenkiintoinen asia: covid-19 ja sen vaikutus perusoikeuksiin.

On mielenkiintoinen asia poimia tuolta raportista esille, miten koronatoimet ovat rajoittaneet perusoikeuksia Euroopassa. Mehän tiedämme, että hyvin monissa maissa on ollut paljon voimakkaampiakin koronarajoitustoimia kuin Suomessa. Puhutaan jopa pakollisista rokotuksista, puhutaan työpaikoille tehtävistä koronapassijärjestelyistä, mihin Suomessa ei ole koskaan lähdetty. Siellä on hyvin voimakkaita perusoikeuksien rajoituksia koronatilanteen nojalla, joihin pitäisi kyllä puuttua.

Suomessakin on tehty monia mielivaltaisia päätöksiä koronatoimien merkeissä, rajoitettu elinkeinoja, elinkeinovapautta ilman kunnollisia perusteluja eduskunnalle, miksi niitä on tarpeellista rajoittaa. Esimerkiksi ravintolarajoitusten dataa, mihin se rajoittaminen perustui, ei ole koskaan tuotu eduskunnan käsittelyyn. Silti rajoituksia on tehty. Kuten raportissa todetaan, lapset eivät ole koskaan olleet koronassa riskiryhmä. Silti lapsiin kohdistuvia rajoituksia on tehty Suomessa. Pitäisiköhän näitä asioita tarkastella myös Suomen tasolla, menneisyyttä, mitä on tehty ja onko tehty väärin?

Laajemminkin Suomen tarkastelu voisi olla tarpeen. Raportissa puhutaan sananvapaudesta ja sananvapauden rajoittamisesta Euroopassa. Nythän meillä on sellainen tapaus, että meillä on ollut opposition kansanedustaja syytettynä oikeudessa sananvapausrikoksista ja on ilmennyt, että syyttäväviranomainen on oikeuskäsittelyssä asettanut hänen suuhunsa sanoja, joita hän ei ole sanonut. Eli suomeksi sanoen: syyttäväviranomainen on valehdellut. Syyttäväviranomainen on myös puuttunut tähän käsittelyyn niin, että poliisi olisi keskeyttänyt esitutkinnan, mutta syyttäjä käski esitutkinnan jatkumaan. Eli tällaisia asioita. Siellä meidän omassa silmässämme saattaa olla jonkinlainen rikka.

Ja esimerkiksi yhdenvertaisuudesta puhutaan raporteissa. Koskeeko se Suomessa myös poikia? Jos tyttöjen oppimistulokset olisivat samanlaisia Suomessa kuin poikien oppimistulokset, väitän, että meteli olisi paljon suurempi. Sallitaanko poikien huonommat oppimistulokset? Onko meillä tasa-arvo tässä asiassa?

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Nyt, arvoisat edustajat, myönnän vastauspuheenvuoron edustaja Kiljuselle, mutta korostan, että on tarkoitus, että jokaisen puheenvuoron jälkeen ei käydä debattia. — Mutta edustaja Kiljunen nyt tähän. [Kimmo Kiljunen: Teem-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2022 vp

me siis sillä tavalla, että minä voin kerätä tuohon sitten näitä puheenvuoroja enemmän!] — Se sopii hyvin.

17.19 Kimmo Kiljunen sd (vastauspuheenvuoro): Edustaja Mäkelä kiinnitti tärkeään asiaan huomiota, kun hän pohdiskeli sitä, minkä takia Puola ja Unkari on nostettu esille muun muassa raportoidessamme korruptiosta tai oikeusvaltioloukkauksista. Edustaja Mäkelä, sen takia, että Puolassa ja Unkarissa on ongelmia oikeusvaltion toteuttamisessa ja korruptiossa. Te taas sanoitte näin päin: miksi me nostamme aina vain nämä maat emmekä kiinnitä huomiota muihin? Taisin käyttää tuossa aikaisemmin puheenvuoron, jossa viittasin muun muassa Armeniaan, Moldovaan, Turkkiin ja 11 muuhunkin maahan, yhteensä 11:een monitoroinnin kohteena olevaan maahan. Eli emme me nosta ainoastaan Puolaa ja Unkaria esille, mutta me joudumme ne valitettavasti nostamaan, vaikka teillä saattaa olla sympatioita niitä hallituksia kohtaan, jotka siellä ovat vallassa. Me joudumme nostamaan myöskin nämä maat esille ihan sen vuoksi, että siellä on vakavia loukkauksia, jotka liittyvät ennen kaikkea oikeusjärjestelmän riippumattomuuteen.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Edustaja Filatov.

17.20 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies... [Puhuja aloittaa puheenvuoron mikrofonin ollessa suljettuna]

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Filatov, mikrofoni päälle, kiitos.

Arvoisa puhemies! Tässä on todellakin käyty keskustelua niistä aiheista, jotka ovat puhuttaneet Euroopan neuvostossa kuluneena vuonna, ja ne ovat oikeastaan olleet Venäjä, korona ja sananvapaus. Itse mietin sitä, että me käymme täällä paljon kriittistä keskustelua koronasta ja koronatoimista, ja se on aivan oikein. Sitä keskustelua on käyty myös Euroopan neuvoston sisällä, että missä ne rajat kulkevat, ja kyllä ne päätökset ovat sielläkin vähän eläneet ajan mukaan. Kun meille on tullut uudenlaisia haasteita, niin on jouduttu etsimään uudenlaisia ratkaisuja. Esimerkiksi koronatoimien suhteen se perusajatus on ollut se, että niiden toimien pitää olla määräaikaisia ja niiden toimien pitäisi olla mieluusti parlamentissa säädettyjä ja sen datan ja tiedon siellä taustalla pitäisi olla avointa. On korostettu nimenomaan tätä parlamenttipäätöstä, jotta ei käy niin, että ikään kuin liian pieni joukkue tekee rajoittavia toimia liian ison joukkueen edestä, sanotaan näin. Toinen asia on ollut se, että kun puhumme oikeuksista, niin jotta ihmisellä voi olla ihmisoikeudet, hänen pitää pysyä kunnioittamaan myös toisen oikeuksia. Tämä on esimerkiksi näkynyt koronakeskustelussa, eli jos me haluamme turvata haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten henkeä ja terveyttä, niin meidän on täytynyt tehdä joitakin rajoituksia, jotta me voisimme tästä kokonaisuudesta selvitä.

Itse asiassa haluaisin käyttää puheenvuoron tässä yhteydessä liittyen Venäjän hyökkäykseen Ukrainaun ja siitä johtuvaan pakolaisuuteen ja siihen hätään ja tuskaan, jota Ukrainassa on, liittyen yhteen erittäin haavoittuvaan ihmisryhmään, ja se on romanit. Romanit ovat koko eurooppalaisessa ihmisoikeuskeskustelussa mielestäni liian vähän keskusteltu asia ja toisaalta se häpeäpilkku, mikä koskettaa meitä kaikkia maita, koska meillä on kaililla siinä paljon parantamista, mutta jos ajattelemme Ukrainan tilannetta, niin siellä itse asiassa romanit ovat olleet syrjittyjä jo hyvin, hyvin pitkään, ei nykyisin vaan jo historial-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2022 vp

lisesti. Siellä asuu hyvin paljon myös sellaisia romaneja, jotka ovat paperittomia, jotka eivät koskaan ole saaneet kansalaisuutta, vaikka ovat asuneet tuolla alueella hyvin pitkään. Nyt kun me mietimme, miten me autamme pakolaisia, niin meidän pitäisi pystyä edes siinä tilanteessa kohtelemaan ihmisiä ihmisinä ja pitää huoli siitä, että nämä kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat pakolaiset saavat myös sen palvelun, jota he tarvitsevat, ja sen avun, jota he tarvitsevat, ja ikävä kyllä näin ei ole. Kun on syrjitty, niin on syrjitty myös näissä avustujärjestelmissä, ja sen eteen meidän pitää tehdä töitä, että näin ei olisi. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Edustaja Kemppi.

17.23 Hilikka Kemppi kesk: Kiitoksia, arvoisa puhemies! Edustaja Filatov nosti juuri esille erittäin tärkeän kysymyksen liittyen nimenomaan tämmöisiin vähemmistöryhmiin, joita meillä on paljon Euroopassa ja meillä on myös Suomessa, joita emme ehkä riittävästi kykene käsittelemään, kun usein teemme lakeja massoille ja ajattelemme tätä suurta kokonaisuutta. Tämän lisäksi olisin nostanut esiin esimerkiksi saamelaiset: erittäin, erittäin merkittävä ryhmä myös esimerkiksi koko Euroopan tämmöisenä vähemmistökansana.

Olen nyt istunut Euroopan neuvoston delegaatiossa kolme vuotta, ja Venäjä-kysymys, josta tänäänkin keskustelimme, on kyllä hallinnut aika lailla Euroopan neuvostossa käytyä keskustelua monella saralla, mitä tulee ihmisoikeuksiin. Euroopan neuvosto suhtautui Venäjään ymmärtävästi kerran, silloin vuonna 2019, mutta neuvoston kanta muuttui nyt keväällä, ja Venäjä suljettiin pois Euroopan neuvoston työskentelystä.

Myös oma kantani Venäjään on muuttunut. Totesin 26.6.2019, että eristäminen ei ole ratkaisu Venäjän ihmisoikeusloukkauksiin äänestäessäni Venäjän jäsenyyden puolesta silloin. Parlamentaarinen yleiskokous hyväksyi Venäjän valtuuskunnan jäsenyyden viiden vuoden tauon jälkeen. Kiista Venäjän osallistumisesta Euroopan neuvoston toimintaan juontaa juurensa jo Krimin tapahtumista, ja tuosta käytiin silloin paljon keskustelua. Perustelin tuolloin kantaani seuraavasti: ”Näen äänestystuloksen voittona venäläisten ihmisten oikeudelle hakea oikaisua ihmisoikeusrikkomuksiinsa, en hyväksyntänä Krimin teoille tai pakotteiden poistamiselle. Olisi meille voitto”, näin ajattelin, ”olisi meille voitto, että Venäjä demokratisoituisi, alueen eristäminen velvoitteista ei sitä tee.”

Olen edelleen samaa mieltä siitä, että ilman muuta meidän tulee ajaa voimakasta dialogia ja saada täten myös valtioita mukaan Euroopan neuvoston kantamiin periaatteisiin ihmisoikeuksista. Vaikka turvallisuuspolitiikan kova ydin ei kuulu Euroopan neuvoston toimivaltaan, niin näen, että paitsi tämän sotilaallisen väkivallan, Venäjän julman hyökkäyssodan, tämän raakuuden, vuoksi mutta myös sen myötä, että Venäjä ei ole julman sodan käyntinsä lisäksi edes halunnut edetä ihmisoikeuskysymyksissä tai edistää rauhaa tässä tilanteessa, minkäänlaisia edellytyksiä toiminnalle Euroopan neuvostossa ei tässä kohtaa ole. Koen, että tämä päätös oli Euroopan neuvostolta oikeutettu ja ainut mahdollinen.

No, tietenkin tähän Ukrainan sotaan liittyy myös muita ihmisoikeuksiin liittyviä haasteita, tai se vaikeuttaa ihmisoikeustilannetta hyvin laajasti. Perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen tulee olla kaiken päätöksenteon keskiössä myös poikkeusoloissa niin kotimaisissa parlamenteissa kuin Euroopan neuvostonkin työssä. Esimerkiksi ihmisoikeuspuolustajien turvallisuuteen varmasti tullaan kiinnittämään huomiota Euroopan neuvoston työskentelyssä. Osaltaan tätä keskustelua on jo käyty, ja olen siitä erittäin ylpeä — myös nyt jo

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2022 vp

tietenkin Suomessa linjatut toimet ihmiskaupan uhrien suojaamiseksi, mutta myös Euroopan tasolla tätä keskustelua käydään, ja pidän sitä hyvänä.

Perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen tulee ottaa keskiöön tietenkin välittömästi erityisesti tähän ulkomaalaisten asemaan liittyvään kysymykseen liittyen. Meillähän liikkuu valtavia massoja ihmisiä tällä hetkellä maasta toiseen, lähtee pois omasta kotimaastaan, ja sen vuoksi Euroopan unioni on tietenkin tullut vastaan tällä omalla viisumiratkaisulla, mutta samassa yhteydessä on äärimmäisen tärkeää, että me kykenemme kaikilla tasoilla vastaamaan näiden ihmisten ihmisoikeuksiin.

Turvallisuuspolitiikkaa voi tehdä kuitenkin ihmisoikeuksia kunnioittaen, ja siinä Suomea on pidetty myös mallimaana, mitä tulee esimerkiksi tiedustelulainsäädännön läpiviemiseen täällä Sipilän hallituskaudella. Silloin tuli selväksi, että ihmisoikeuksien toteutuminen tällaisissa ääriolaisissa edellyttää ensisijaisesti huolellista harkintaa, demokratian kontrollia ja jälkikäteistä valvontaa.

Kun ajattelen tätä pakettia, niin ajattelen, että Euroopan neuvoston työskentely on erityisen merkityksellistä sitä kautta, että me saamme nimenomaan huolellista harkintaa ja kansainvälistä vertailua siinä samalla ja sitten pystymme myös pitämään huolta tästä demokratian kontrollista ja valvonnasta jälkikäteen, mitä tulee ihmisoikeustuomioistuimen työhön tai laajemmin Euroopan neuvoston käymään keskusteluun. — Kiitoksia.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitoksia. — Edustaja Reijonen.

17.28 Minna Reijonen ps: Arvoisa herra puhemies! Käsittelemme nyt Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomusta, ja kysymyksessä on ihmisoikeusjärjestö. Tässä Suomen valtuuskunnan puheenjohtaja, edustaja Kiljunen toikin esille tällaista tietoa ja sitä faktaa, että kun puhutaan aina Eurooppa-neuvostosta ja Euroopan neuvostosta, niin siinä on vain yhden kirjaimen ero, ja se ero tosiaan aiheuttaa paljon semmoista sekaannusta. Elikkä tämä Eurooppa-neuvosto liittyy oikeastaan EU-asioihin, ja Euroopan neuvosto on nimenomaan tämä ihmisoikeusjärjestö, joka myös niitä demokratia-asioita ajaa. Se on perustettu rauhaa edistämään aikoinaan vuonna 49. Toinen maailmansota oli juuri käyty. Mukana on lähemmäs 50 maata, 46 tosiaan tarkalleen siellä on mukana. Valko-Venäjä ei kuulu siihen, koska siellä on käytössä se kuolemanrangaistus. Ja Venäjä on nyt sitten poissa kuvioista myös, koska on aloittanut tällaisen operaation Ukrainaan ja sotatila on siellä käynnissä, joten Venäjä sieltä on nyt ulos lähdössä ja ulos äänestetty. Venäjä ei missään nimessä voi olla jäsen tällaisten asioiden jälkeen.

Itse olen tosiaan myös siinä valtuuskunnassa jäsenenä, ja on todella mielenkiintoista ollut seurata eri maiden tilannetta ja muuta. Euroopan neuvosto tekee kyllä oikeasti tärkeää työtä. Se on tosi tärkeä työkalu, ja sillä pystytään vaikuttamaan ja ottamaan kantaa. Venäjä on ollut tapetilla aikaisemmin näiden Krimin tapahtumien vuoksi, ja siitä silloin myös käytiin äänestystä pari vuotta sitten. Oletan, että jatkossakin tämä Euroopan neuvoston työ on hirveän tärkeää, ja sitä tullaan tarvitsemaan jatkossakin, koska emme voi tietää, mitä kaikkea tulevaisuudessa vielä tulee, kun tämä maailmantilanne on niin epävarma. Me tarvitsemme Euroopan neuvostoa myös jatkossa.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja huomautetaan sen verran, että Euroopan neuvostolla ja Eurooppa-neuvostolla on kaksi kirjainta eroa. [Naurua] — Edustaja Virolainen.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2022 vp

17.30 Anne-Mari Virolainen kok: Kiitos, arvoisa puhemies! En aio puhua Venäjästä, meinaan puhua Valko-Venäjästä. Ajattelin, että olisin kertonut kaikille innokkaille kuuli-joille tässä salissa vähän konkretiaa siitä, mitä me siellä Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnassa olemme viime vuonna tehneet, mutta se viimeinenkin, joka ei ole valtuuskunnan jäsen, pakkaa laukkunsa ja lähtee — hän, joka kuitenkin tietää, mitä me siellä teemme. — No mutta, summa summarum, nyt kuitenkin meinaan kertoa siitä, millaisia raportteja siellä tehdään.

Yksi esimerkki on se, kun viime syyskuussa sain pikakomennuksella mahdollisuuden tehdä raportin pakolaisten välineellistämisestä Valko-Venäjän rajalla. Elikkä Puolan, Latvian ja Liettuan rajoilla Valko-Venäjä oli välittänyt kuukausien ajan tuhansia ihmisiä muun muassa Irakista, Afganistanista, Kuubasta, Intiasta, Sri Lankasta ja Afrikan maista. Näiden lentokone- ja autokuljetusten jälkeen nämä ihmiset pakotettiin rajalle. Tuhansien ja tuhansien ihmisten vastaanottaminen vei rajamaiden kapasiteetin aivan ääri rajoille, ja Valko-Venäjä ei suinkaan suostunut ottamaan näitä ihmisiä takaisin. Eniten tästä kärsivät luonnollisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat naiset ja lapset. Surullisinta on, että nämä ihmiset käyttivät omaisuutensa Valko-Venäjän lupaukseen paremmasta elämästä Euroopassa ja että monen matka päättyi nälkään, kylmyyteen ja jopa kuolemaan.

Kun tätä raporttia esittelin, keskustelu oli melko vilkasta, ja luonnollisesti oli muutamia muutosesityksiä, joista äänestettiin, mutta kuitenkin ylivoimainen enemmistö hyväksyi raportin ja sen suositukset, joissa edellytimme rajaviranomaisia varmistamaan kansainvälisten sopimusten mukaisesti suojelua tarvitsevien oikeuden hakea turvapaikkaa. Edellytimme myös, että apujärjestöillä on pääsy alueelle toimittamaan ruokaa, juomaa ja lämmikettä hädänalaisille. Tämä Valko-Venäjän ihmissalakuljetus, viattomien käyttäminen pelinapuloina ja hybridihyökkäyksen orkestrointi tuomittiin jyrkästi. Euroopan neuvosto antoi Valko-Venäjälle viestin, että se ei onnistu horjuttamaan Eurooppaa. Arvojen puolustamisessa on kyse ihmisten elämästä. Tällaisessa tilanteessa Euroopan neuvoston toiminta yhteisten arvojen puolustamiseksi on korvaamatonta.

Tämän raportin julkaisemisen jälkeen meidän komiteassamme alettiin tekemään toista, vähän tätä aihetta sivuavaa raporttia, ja sen yhteydessä pääsin myös vierailemaan Valko-Venäjän rajalla. Tapasimme useita eri rajavartijoita, ja he jakoivat sen käsityksen, että tässä on kysymys täysin Valko-Venäjän orkestroimasta toimesta, jossa Venäjä oli aktiivisesti taustalla. Tämä on suora lainaus erään rajavartijan kommentista. Hän sanoi näin: ”Valko-Venäjä toimii matkatoimistona houkuttelemalla ihmisiä Eurooppaan lupauksella paremmasta elämästä.” Me kuulumme tarinoita ihmisistä, jotka olivat maksaneet jopa 12 000 euroa per nuppi siitä, että saivat kyydityksen sinne rajalle, sinne metsään — ja tässä ovat sitten hyötyjänä nämä ihmissalakuljettajaverkostot.

Puolan viranomaisia useasti syytetään ja syytetään, että Puola on maahanmuuttajavastainen, mutta tässä nimenomaisessa toiminnassa kyllä nämä Puolan viranomaiset, kun he ottivat sitten vastaan näitä ihmisiä, jotka olivat eläneet päiviä metsässä ja pääsivät sitten sieltä rajan yli, toimivat aivan erinomaisesti: he suojasivat EU-rajaa, mutta he auttoivat myös niitä ihmisiä, jotka olivat tulleet sen rajan yli, ja he myös mahdollistivat turvapaikan hakemisen. Viesti oli kuitenkin se, että useimmat näistä ihmisistä eivät halunneet hakea Puolasta turvapaikkaa vaan he halusivat mennä joko Saksaan tai Hollantiin, eli ilmeisesti se oli myös näiden ihmissalakuljettajien lopullisesti myymä kohdema näille ihmisille.

Kaiken kaikkiaan Euroopan neuvostossa tehdään aivan uskomattoman hyvää työtä, jossa puolustetaan ihmisoikeuksia, oikeusvaltiota ja demokratiaa. Toivoisin, että suurempi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2022 vp

osa Suomen eduskunnasta perehtyisi tarkemmin tämän kyseisen järjestön toimintaan. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin juuri. — Ja edustaja Kiljunen.

17.36 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Minäkin haluan nyt omalta puoleltani Suomen valtuuskunnan puheenjohtajana kiittää meidän valtuuskuntaamme. Varapuheenjohtaja Virolainen käytti tuossa juuri puheenvuoronsa, ja tässä salissa muun muassa edustaja Filatov, edustaja Hopsu, edustaja Reijonen ja niin edelleen — he ovat kaikki meidän valtuuskuntamme jäseniä. Haluan kyllä kiittää teitä, kollegat: Pieni Suomi kyllä näkyy. Mehän olemme näkyneet ihan aidosti teidän ansiostanne, yhteisistä ansioistamme siellä Euroopan neuvoston puitteissa a) pelkästään sillä aktiivisuudella, mutta b) kyllä tämä Suomen passi on aika hyvä väline kansainvälisissä yhteyksissä. Meitä kuunnellaan, meitä arvostetaan, meitä pidetään aina sillanrakentajina. Me emme ole ensimmäisenä polarisoidussa, mutta me olemme myöskin hyvin tarkkoja siitä, miten perusoikeudet toteutuvat, ihmisoikeudet toteutuvat eri yhteiskunnissa, miten demokratiaa viedään eteenpäin. Me olemme myöskin hyvin rehellisiä ja avoimia näissä asioissa ja itsekriittisiä. Suomi on myöskin itsekriittinen, mikä näkyy tässä toiminnassa.

Edustaja Virolainen kuvasi tuossa minusta erittäin hyvin tuota omaa rooliansa, arvokasta roolia. Te olitte hyvin näkyvässä roolissa tuolla Euroopan neuvostossa silloin, kun tätä Valko-Venäjän raporttia käytiin lävitse. Siellä on muitakin rooleja meillä kollegoilla ollut. Siellä itsellenikin on tähän Valko-Venäjään liittyen aika isohkokin kuvio. Mielellään ehkä muutaman sanan siitä sanon, koska se on ollut oikeastaan arvokas prosessi.

Olen vetänyt sellaista työryhmää kuin ”inclusive political process in Belarus”, jossa on ideana se, että yrittäisimme avittaa tätä potentiaalista dialogiprosessia sen jälkeen, kun 2020 siellä oli väärennetyt presidentinvaalit, joissa presidentiksi valittiin Lukašenka 82 prosenttiin ääniosuudella. Kaikki me sen tiesimme, kun näimme vaalien jälkeiset valtavat mielenosoitukset ympäri Valko-Venäjää mukaan lukien tietysti Minskissä ja sitten sen voimakkaan repressin, joka siitä seurasi, että 82 prosenttia oli ainakin liioiteltu, vahvasti liioiteltu. Kyllä ulkoisista tarkkailijoista itse kukin voi sanoa, että vastaehdokkaana ollut Svetlana Tihanovskaja todennäköisesti olisi voittanut rehelliset vaalit, jos ne olisivat olleet rehelliset. Ne eivät sitä olleet. Pääsääntöisesti oppositio on maan alla tällä hetkellä. Merkittävä osa johtajista on vankiloissa ja sitten merkittävä osa on vielä paennut ulkomaille mukaan lukien Svetlana Tihanovskaja, Pavel Latuška, Tsapkala, Lebedko ja monet muut, jotka ovat merkittäviä oppositiojohtajia Valko-Venäjällä.

Tässä prosessissa, jota itse olen ollut vetämässä, on ollut nimenomaan tavoitteena löytää yhteisymmärrystä sille, että syntyisi joku dialogi. Euroopan neuvostossa me onnistuimme silloin syyskuussa saamaan hallituksen puolelta, siis sieltä Valko-Venäjän national assemblysta, parlamentista, heidän ulkoasiainvaliokuntansa puheenjohtajan keskustelemaan samaan tilaan — se oli kylläkin videokonferenssitila sillä hetkellä — Svetlana Tihanovskajan kanssa. Molemmat osapuolet siinä vaiheessa syksyllä 2020 vakuuttivat dialogien tarpeesta, ja siihen me nimenomaan sitten Euroopan neuvoston puolella tartuimme. Me teimme kaksi raporttia, toisen ihmisoikeustilanteesta ja toisen demokratiakehityksestä ja demokraattisista vaaleista Valko-Venäjällä. Sitten oli tämä kolmas raportti, jota itse en ole ollut tässä prosessissa laatimassa. Tällä olemme nyt liikkuneet niin pitkälle, että meillä on hyvät kontaktit Valko-Venäjän oppositioon in exile eli ulkomaille olevaan oppositioon. Meillä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2022 vp

on myöskin ollut yhteydet sinne kansalliseen parlamenttiin. Me onnistuimme tammikuussa ennen näitä viimeisiä kriisivaiheita, missä nyt olemme, järjestämään Euroopan neuvoston puitteissa Strasbourgissa tilaisuuden, jossa olivat läsnä ensimmäisen kerran sitten vuoden 2020 presidentinvaalien, kaiken tämä repression jälkeen keskustelemassa tuosta perustuslakiuudistuksesta, joka Valko-Venäjällä toteutettiin, sekä hallituksen edustajia eli national assemblyn listoilla olevia edustajia että sitten Svetlana Tihanovskajan tiimistä heidän juristijäsenensä ja oppositiopuolueen edustajat, samassa tilassa käytiin tämä keskustelu. Se ei ollut varsinainen dialogi, koska osapuolet eivät tunnustaneet toisiaan, mutta he olivat samassa tilassa samasta aiheesta puhumassa, ja se oli iso saavutus. Elimme toiveissa, elimme aidoissa toiveissa, että tässä voisi olla joitain mahdollisuuksia pyrkiä avaamaan jonkin-tyyppistä keskustelutilaa, ja nythän se on kuollut.

Nyt se on siis kuollut, koska meillä ei ole mahdollisuuksia tässä asetelmassa, missä Valko-Venäjä on aidosti myöskin tukenut Venäjän aggressiota Ukrainaan, tätä dialogiprosessia viedä eteenpäin. Se odottaa aikaansa. Se odottaa tietysti sitä aikaansa, että saadaan jotakin muutosta tuohon itäiseen Eurooppaan ja ennen kaikkea ensimmäiset jonkinlaiset rauhanratkaisut aikaiseksi aselepoon, niin että jonkintyyppinen kanssakäyminen voisi alkaa.

Joka tapauksessa: Edustaja Kemppi täällä sanoi — myöskin hän on Euroopan neuvoston valtuuskunnan aktiivinen jäsen — että hän oli silloin 2019 käyttänyt puheenvuoroja, ja hän totesi, että hän peruuttaa sen puheenvuoronsa perussisällön yhden lauseen. Hän oli sanonut puheenvuorossaan silloin 2019, että olisi meille voitto, että Venäjä demokratisoituisi, mutta minä asettaisin kysymyksen näin päin, että toivottavasti ette kuitenkaan ota sitä lausetta pois, koska se olisi aito voitto meille kaikille, että Venäjä demokratisoituisi. Se on se ainoa tapa, anteeksipyyntö, avata se yhteiskunta ihan uudella tavalla, uudella formaatilla. Silloinhan meillä on mahdollisuuksia ruveta rakentamaan tätä yhteistä Eurooppaa uudella tavalla. Ennen sitä me olemme tässä takalukossa.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Hopsu.

17.42 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Tässä on käytetty hyviä puheenvuoroja Venäjän tilanteesta ja Valko-Venäjä-raportista. Azerbaidžan—Armenia on ollut yksi syy, joka on useisiin meidän keskusteluihimme Euroopan neuvostossa vaikuttanut. Eli nämä ajankohtaiset poliittiset tilanteet nousevat siellä esiin. Oli sitten käsiteltävä raportti tai kulma mikä tahansa, niin ne heijastuvat siihen.

Myös minä ajattelin nostaa esiin muutaman asian, jotka ovat olleet omalla pöydälläni siellä ja jotka kuvaavat sitä moninaisuutta, mitä Euroopan neuvoston agendalla on. Itse olen tehnyt raporttia nuorten roolista ja siitä, kuinka nuorten aktiivinen mukaanotto voisi edistää rauhanrakentamista ja toisaalta ennaltaehkäistä konfliktien syntyä. Tässä YK on tehnyt päätöslauselman numero 2250, ja Suomi on ollut todella aktiivinen ja saanut ensimmäisenä maailmassa tämmöisen toimenpideohjelman valmiiksi, joka pitäisi nyt saada siten resursoitua ja liikkeelle. Suomella on ollut hyvä rooli tätä raporttia tehdä. Siitä näkökulmasta olemme olleet myös itse aktiivisia. Ja se lopputulos tässä minun raportissani — tai yksi niistä lopputuloksista, päätelmistä — oli, että myös Euroopan neuvostossa nuorten osallisuutta pitäisi vahvistaa ja komiteoihin saada tämmöinen nuorisojäsenen osallistumismahdollisuus, ja sitä nyt jatkokäsitellään siellä.

Toinen sisältö, joka omalla pöydälläni on ollut, on ympäristökysymykset. PACEn edellinen presidentti Rik Daems nosti vahvasti agendalle ne ja ympäristö- ja ihmisoikeuskysy-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2022 vp

mysten vuorovaikutuksen. Me ollaan käsitelty kysymystä, pitäisikö oikeus turvalliseen, puhtaaseen, terveelliseen ja kestäväan ympäristöön määritellä ihmisoikeudeksi. Tätä kysymystä jatkotyöstämään Daems perusti tämmöisen verkoston, jonka jäsenenä nyt siellä EN:ssä olen. Itse olen kysynyt myös sitä, voisiko yksittäisillä ihmisillä tai ryhmillä olla mahdollisuus tämmöiseen joukkohaasteeseen, -kanteeseen, jolla hallitukset voitaisiin saattaa vastuuseen ympäristönsuojelun kysymyksistä. Ilmastonmuutoksen tuomat haasteet vielä lisäävät sitä, kuinka ihmisoikeudet myös sitä myötä vaarantuvat.

Kolmas asia vielä, joka on meidän mediakomiteassa pöydällä, on sananvapauskysymykset. Siellä erityisesti on viime vuoden aikana käsitelty big dataa ja big techiä, siis näitä suuria mediaryityksiä, somekysymyksiä. Katson, löydänpö — löytyy täältäkin kappale, jossa kerrotaan: ”Digitalisaation myötä sananvapauteen liittyvät haasteet ovat tulleet entistä selkeämmin näkyviksi.” Luulisin, että tämä keskustelu somen rajoittamisesta ja sananvapauden sallimisesta [Puhemies koputtaa] tulee Euroopan neuvostossa jatkumaan vielä pitkään.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja edustaja Filatov.

17.45 Tarja Filatov sd: Arvoisa puhemies! En halua pitkittää tätä keskustelua, mutta kun tässä kollegat hyvin kertoivat niitä hyviä esimerkkejä, miten Euroopan neuvosto työskentelee, niin mielestäni yksi sellainen asia taas toisinpäin, miten me voisimme täällä hyödyntää meidän omassa parlamentissamme ihan normaalissa arkipäiväisessä suomalaisessa lainsäädännössä sitä työtä, mitä siellä Euroopan neuvostossa on tehty, ovat nämä raportit.

Mietin juuri esimerkiksi tätä teknologiapuolta ja sananvapautta ja vaikkapa nyt sitten Facebookia, Googlea ja Amazonia ja sitä, että niillä on koko ajan suurempi rooli yhteiskunnassamme. Me tiedämme, että esimerkiksi algoritmit eivät välttämättä ole suinkaan syrjimättömiä vaan niissä on ne samat syrjivät rakenteet, joita on niiden tekijöissä, ja ne eivät aina ole tiedostettuja, mutta sitten, jos meidän koko yhteiskuntamme taas isosti käyttää dataa tällaisten syrjivien algoritmien perusteella, niin se saattaa johtaa sellaisiin rakenteellisiin syrjiviin elementteihin, joita emme ole ajatelleet syntyvän sitä kautta. Siksi mielestäni Euroopan neuvoston raportit tältä puolelta ovat hyviä, koska siellä on myös tuotu esiin niitä asioita, jotka liittyvät eri maiden hyviin käytäntöihin, ja sen vuoksi ajattelen, että joskus, kun me valiokunnissakin käsittelemme jotakin teemaa, voisi olla ihan viisasta, että joku tulisi kertomaan, miten Euroopan neuvosto on sitä samaa teemaa käsitellyt, mitä siellä raportissa lukee, koska siellä on niitä hyviä esimerkkejä ja siellä on huonoja esimerkkejä. Nimenomaan sananvapaus ja tällainen teknologiayhdenvertaisuus tai syrjimättömyys ovat yksi niistä asioista, joissa minun mielestäni siellä ollaan keskusteluissa ehkä hieman pidemmällä kuin meidän omassa parlamentissamme näiden asioiden suhteen. Eli sitä kautta voi saada paljon hyvää tietoa.

Ehkä yksi asia, joka nyt tänä kuluvana vuonna on ollut myös näissä uusissa muodoissa esillä, on ollut Istanbulin sopimus, jota kyllä käsiteltiin perusteellisesti meidänkin parlamentissamme. Ja voisin nostaa esiin sen, että Suomi oli tässä raportissa, joka aiheesta tehtiin, yhtenä hyvänä esimerkkinä esillä, koska meillä oli kohtuullisen huolella pantu täytäntöön tuota sopimusta ja kehitetty myös niitä auttamisjärjestelmiä ja otettu vakavasti se, mitä sopimuksessa lukee, ja silti meillä on vielä parannettavaa silläkin saralla.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Mäkelä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2022 vp

17.48 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! Tuosta edustaja Hopsun puheenvuorosta in-
touduin vielä ottamaan hieman kantaa tuohon problematiikkaan liittyen ympäristön nostami-
seen ihmisoikeuskysymykseksi ja siihen aihepiiriin liittyviin asioihin.

Pidän hieman vaarallisena sellaista ajattelutapaa, että laajennettaisiin hyvin voimak-
kaasti ihmis- ja perusoikeuksien käsitettä siitä, että ihmis- ja perusoikeudet ovat luokkaa
oikeus elämään, oikeus vapauteen. Sen kaikki ymmärtävät, että ne ovat ihmis- ja perusoi-
keuksia, mutta kun sitä skaalaa käydään laajentamaan, siirrytään varsin vaikealle, kalteval-
le pinnalle sen suhteen, mitä loppujen lopuksi katsotaan ihmis- ja perusoikeudeksi, missä
se määritellään, mikä on perusoikeus ja mikä on ihmisoikeus ja mitä sen ihmis- ja perusoi-
keuden piiriin kuuluu.

Kukaanhan tietenkään ei vastusta ihmis- ja perusoikeuksia, ja periaatteessa mitä tahansa
voidaan tavallaan viedä läpi niiden varjolla — sitä voidaan käyttää aika voimakkaana lyö-
mäaseenakin. Sitten tullaan sellaisen kysymyksen eteen, että kun puolet lakiesityksistä
joudutaan käsittelemään perustuslakivaliokunnassa, niin onko todella niin, että vaikka
puolet lakiesityksistämme todella koskettaisivat ihmis- ja perusoikeuksia, niin onko siinä
silloin juridisoitu jo liikaa ihmis- ja perusoikeuksia, jos niin moni laki muka niitä kosket-
taisi sillä tavalla, että se vaatisi perustuslakivaliokunnan käsittelyä. Nyt en ole varma, kuin-
ka monta prosenttia lakiesityksistä siellä käy, mutta näin esimerkkinä.

Eli tässä asiassa pitää olla hyvin varovainen, jos niitä käydään laajentamaan.

Tämä ympäristöasioiden juridisointi on johtanut ainakin ulkomailla sellaisiin tilantei-
siin, että oikeuteen on tehty kanteita liittyen poliittisten päätösentekijöiden päätöksiin eri-
laisista ympäristöön liittyvistä asioista — tehtaiden sijoittamisesta tai vastaavasta — ja oi-
keus on tehnyt siitä päätöksen ohi poliitikkojen ja määrännyt tavallaan poliittisen päätök-
senteon raameja, missä se voi toimia. Tässä tullaan vaikeisiin kysymyksiin vallan kolmi-
jaon suhteen siinä, että kun oikeus käyttää tuomiovaltaa, kuinka paljon sillä on mahdolli-
suus puuttua poliittisten päätöksentekijöiden subjektiiviseen tarkoituksenmukaisuushar-
kintaan. Oikeushan ei käytä budjettivaltaa, elikkä oikeudella ei myöskään ole vastuuta
päästönsä budjettivaikutuksista.

Tähän välillä törmää ihan täällä Suomessakin, kun hallinto-oikeudet tekevät lupapäätök-
siä esimerkiksi joistain tehtaista, että voiko sellaisen tehtaan perustaa jonnekin, saako se
ympäristöluvan. Siinä puhutaan miljardien rahoista, joihin oikeudella ei ole tavallaan mi-
tään päätösvaltaa, mutta käytännössä oikeuden päätökset kuitenkin vaikuttavat niiden mil-
jardien rahojen käyttöön. Eli missä kohtaa menee se oikeuden valta budjettiin? Missä koh-
taa on vallan kolmijaon raja?

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Näin. — Ja vielä edustaja Kiljunen.

17.51 **Kimmo Kiljunen sd:** Arvoisa puhemies! Yritän olla lyhyt, mutta en käytä puheen-
vuoroa tuolta, kun se tulee väärältä paikalta, niin että rekisteröityy oikein tämä.

Yksi iso teema, joka tässä tietysti näkyy: Me puhuimme täällä turvallisuudesta, ja viitat-
tiin erilaisiin järjestöihin Euroopassa, ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöhan on
toinen tällainen laajapohjainen järjestö Euroopassa. Tässä on se olennainen ero, joka nyt
näissä puheenvuoroissa on tullut esille, että molemmat ovat tavallaan rauhanjärjestöjä,
pyrkivät edistämään rauhaa, mutta se turvallisuuskonsepti on vähän erilainen. Usein sano-
taan näillä sanoilla, että Etyj-järjestö on tämä niin sanottu ”hard security”, kovan turvalli-
suuden organisaatio, ja Euroopan neuvosto on ”soft security” eli pehmeän turvallisuuden

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2022 vp

järjestö. Silloin kun on kysymys avoimista konflikteista, aseistariisuntaneuvoista, asevalvonnasta ja tällaisista asioista, ne ovat Etyjin agendaa, ja meidän agendallamme on juuri näitä teemoja, mitä tässä olemme kuulleet: ihmisoikeudet, demokratia, oikeusvaltio. Itse toteaisin näin päin, että tosiasiasa tämä pehmeä turvallisuus on se perusta. Sen varaan rakentuu sitten kaikki muu, myöskin se niin sanottu kova turvallisuus viime kädessä turvaa näitä asioita, eli se on se lähtökohta. Nyt kun tässä puhutaan tästä Ukrainan kriisistä, se avautuu siitä kulmasta erittäin hyvin.

Kun puhutaan tästä jakamattomasta turvallisuudesta, että rakennat turvallisuutta toisen kustannuksella, niin Venäjä on ikään kuin kokenut Ukrainan uhaksi. Mikä se on se uhka siellä Ukrainassa venäläisestä perspektiivistä, minkä takia tämä aggressio on nyt sitten tehty? Se on se monasti viitattu Naton laajeneminen. Mutta tosiasiasa Naton laajeneminen ei kai kuitenkaan ole se varsinainen ongelma siellä, se iso ongelma on tietenkin demokratisoituminen. Eli demokratisoituminen Ukrainassa on se isoin uhka Venäjälle. Miksi? Se ei ole uhka nimenomaan Venäjälle eikä Venäjän kansalle vaan sille valtarakenteelle, mikä Venäjällä on, koska Ukrainan demokratisoituminen, aivan yhtä lailla kuin Valko-Venäjän demokratisoituminen, on luonnollisesti se esikuva, malli, venäläisille siitä, miten yhteiskuntaa voidaan tehdä avoimemmaksi, kansanvaltaisemmaksi ja oikeudenmukaisemmaksi myöskin päätöksentekojärjestelmänsä osalta. Se on se iso uhka, minkä nyt Venäjän hallitseva eliitti kokee, minkä takia sitten otetaan tätä etäisyyttä tästä järjestöstä kokonaisuudessaan ja sitten on tämä aggressio päällä, mikä on tietysti kaikkialla tuomittu ja myöskin Euroopan neuvostossa mitä jyrkimmin. Siinä rikotaan YK:n peruskirjaa mutta myöskin tätä arvopohjaista järjestelmää, jonka me olemme Eurooppaan luoneet.

Arvoisa puhemies! En tullut tänne vielä puhumaan vain tämän vuoksi vaan sen vuoksi, että me, Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunta, olemme tehneet aloitteen Suomen hallitukselle — eduskunnalle myöskin — siitä, että kun Venäjä jätti nyt tämän järjestön, niin se aiheuttaa merkittävän loven: Venäjä oli suuri jäsenmaa, ja nimenomaan suuruuden pohjalta määräytyvät nämä jäsenmaksusuudet. Venäjän osuus on ollut erittäin iso Euroopan neuvoston kokonaisbudjetista, ja se tekee ison loven nyt tähän meidän työhömmme. Tässä tilanteessa erityisesti — olemme hyvin kriittisessä tilanteessa, tämä ihmisoikeusjärjestö, mikä Euroopan neuvosto on — sen työn täytyisi olla mahdollisimman täysitehoista ja vahvaa, ja nyt sitten tämä uhkaa heikentää tämän meidän järjestömme työtä. Ranskan ja Saksan parlamenteissa on tehty jo aloite siihen, että Ranskan ja Saksan hallitukset sijoittaisivat ja kattaisivat omalta puoleltaan sen oman osuutensa verran siitä Venäjän synnyttämästä vajeasta. Me olemme Suomen valtuuskuntana tehneet myöskin tämän saman aloitteen ja toivomme, että seuraavassa lisätalousarviossa se näkyy tässä eduskunnassakin niin, että hallitus tekisi siitä esityksen ja me voisimme päättää, että Suomi omalta osaltaan hieman lisäisi nyt tukea ja panostaan Euroopan neuvostolle, jotta tuo Venäjän poisjäänti ei aiheuttaisi taloudellisia vaikeuksia meidän työskentelyllemme.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin ulkoasiainvaliokuntaan.